

Havarijní plánování na území České Republiky

Ševčík David · Nezaradené

10.08.2012

Príspevek rozebírá problematiku havarijního plánování na území České Republiky, druhy havarijních plánů a zákonné požadavky pro jejich zpracování. Popisuje obsah a náležitosti jednotlivých havarijních plánů.

Havarijní plánování

Havarijním plánováním se rozumí soubor činností, postupů a vazeb uskutečňovanými ministerstvy a jinými správními úřady a dotčenými právníckými nebo podnikajícími fyzickými osobami k plánování opatření k provádění záchranných a likvidačních prací při vzniku mimořádných událostí, a to vždy s použitím dosažitelných sil a prostředků (např. integrovaný záchranný systém). Cílem havarijního plánování je zvýšení uvědomení si možných rizik, minimalizování jejich škodlivých účinků na osoby, materiální hodnoty a životní prostředí a vytvořit předpoklady pro obnovu postiženého území. [1]

Havarijní plánování je jedním z typů plánování, proto pro něj platí stejná pravidla a zákonitosti. Cílem havarijního plánu je vytvořit funkční plán pro případ vzniku mimořádné události. Plán je posloupnost akcí, které se musí seřadit tak, aby se systém podléhající plánování dostal z nějakého svého počátečního, výchozího stavu do stavu cílového. [3] Podle [3] lze říct, že obecná struktura každého plánu spočívá v:

- stanovení cílů
- stanovení postupů k dosažení těchto cílů
- nalezení zdrojů
- stanovení odpovědnosti za jednotlivé části procesu plnění plánu
- určení termínů a stanovení způsobu kontroly jejich plnění
- stanovení způsobu zavedení plánu do praxe

Cílem havarijního plánování je vytvořit funkční dokument, tzv. havarijní plán. Základem havarijního plánu by měla být kvalitně provedená analýza rizik. Tato analýza by měla odpovědět na otázky týkající se nejhorších scénářů. Například jaký typ havárie by měl nejhorší následky? Nebo jakým nejhorším způsobem se bude havárie vyvíjet? Jaké další oblasti může havárie postihnout? [3] Podle objektu zájmu rozlišujeme:

- havarijní plánování na úrovni územních celků,
- vnější havarijní plánování,

- vnitřní havarijní plánování.

Zpracované havarijní plány, zejména vnější havarijní plán a havarijní plán územního celku, jsou součástí krizového plánu územního celku. Vnitřní havarijní plán může být součástí plánu krizové připravenosti určených právnických a podnikajících fyzických osob. [1]

Definice havárie

Havárie je nežádoucí a do jisté míry neovladatelná mimořádná událost způsobená člověkem. Je to řetězec událostí, který je propojen kauzálními vztahy mezi jejich příčinami a následky. Je to jev náhodný. Pravděpodobnost vzniku lze s určitou mírou nejistoty kvantifikovat stejně tak jako její následky. Míra pravděpodobnosti se projevu daných následků se označuje jako riziko. [4]

Havarijní plány

V rámci zákona č. 353/99 Sb. se vypracovávají vnitřní havarijní plány (vlastní organizace) a vnější havarijní plány (mimo organizaci) odděleně, přičemž provozovatel organizace je zodpovědný za vnitřní plán organizace a pověřené úřady (krajský úřad) jsou zodpovědné za vnější plány. Oba plány však musí být úzce koordinovány a dokonce mohou být integrovány tak, aby se v případě velké havárie zajistil přenos informací a spojené úsilí. Koordinaci a integraci obou plánů upravuje legislativa. Provozovatel je zodpovědný za:

- Vypracování vnitřního havarijního plánu. (Důkaz o tomto vypracování musí být u podniků v nejnebezpečnější kategorii, tj. kategorie B, předložen v bezpečnostní zprávě)
- Vypracování havarijních plánů ve spolupráci se zaměstnanci u nejnebezpečnějších podniků (v kategorii B).
- Poskytnutí informací, které mají umožnit vypracování vnějšího havarijního plánu. [2]

Vnitřní havarijní plán je dokument, v němž jsou uvedeny popisy činností a opatření prováděných při vzniku závažné havárie vedoucí k minimalizaci jejích následků uvnitř objektu nebo u zařízení (zpracovává provozovatel). Vnější havarijní plán je dokument, v němž jsou uvedeny popisy činností a opatření prováděných při vzniku závažné havárie vedoucí k minimalizaci jejích následků v okolí objektu nebo zařízení (krajský úřad stanoví zónu havarijního plánování a vypracuje pro ni vnější havarijní plán na základě dodaných podkladů od provozovatele). [5]

Havarijní plán kraje

V souladu se zákonem č.239/2000 Sb. (o IZS) a vyhláškou MV č.328/2001 Sb. (k provedení zákona 239/2000 Sb.) zpracovává HZS kraje havarijní plán kraje jako základní dokument pro řešení mimořádných událostí. Je součástí krizového plánu. Schvaluje ho hejtmán. [6] Havarijní plán kraje je členěn na tři části.

1. Informační část, která obsahuje:
 - analýzu možného vzniku mimořádné události a její následky
 - zásady provedení záchranných a likvidačních prací
 - ohrožení obyvatelstva

2. Operativní část řeší síly a prostředky pro záchranné a likvidační práce (které nejsou zahrnuty v poplachových plánech). Dělí se na tři kategorie:
 - předpokládaná pomoc poskytovaná ze sousedních krajů
 - předpokládaná pomoc poskytovaná sousedním krajům
 - pomoc, která může být poskytnuta z ústřední úrovně
3. Plány konkrétních činností řeší postupy při provádění záchranných a likvidačních prací. Nařizuje je vyhláška č. 328/2001 Sb.
 - plán vyzoomění (obsahuje způsoby informování o mimořádné události, způsoby vyzoomění složek IZS, informování hejtmana a starostů obcí, kterých se to týká)
 - traumatologický plán (obsahuje postupy a organizaci neodkladné zdravotnické péče a zdravotní pomoci obyvatelstvu postiženému mimořádnou událostí, ale také režimy ochrany zdraví zasahujících složek IZS)
 - plán varování obyvatelstva (obsahuje přehled a způsoby varování obyvatelstva o možném vzniku nebezpečí)
 - plán ukrytí obyvatelstva (obsahuje přehledy improvizovaných i stálých úkrytů a zásady zabezpečení ukrytí)
 - plán individuální ochrany obyvatelstva (obsahuje množství a strukturu prostředků individuální ochrany, místa uskladnění, odpovědnost za vydávání prostředků individuální ochrany)
 - plán evakuace obyvatelstva (obsahuje zásady pro provádění, zabezpečení a řízení evakuace obyvatelstva)
 - plán nouzového přežití obyvatelstva (obsahuje nouzové ubytování, zásobování potravinami, pitnou vodou, léky, dodávky energií atd.)
 - plán monitorování (obsahuje přehled stacionárních a mobilních monitorovacích zařízení, způsoby vyhodnocení získaných informací)
 - pohotovostní plán veterinárních opatření (obsahuje přehled mimořádných veterinárních opatření)
 - plán veřejného pořádku a bezpečnosti (obsahuje způsob zabezpečení veřejného pořádku)
 - plán ochrany kulturních památek (přehled movitých i nemovitých kulturních památek, jejich ochrana před haváriemi)
 - plán hygienických a protiepidemických opatření (hygienicko-epidemiologické opatření, pohotovostní plán pro případ výskytu nebezpečných infekčních nemocí)
 - plán komunikace s veřejností a hromadnými informačními prostředky (přehled spojení na hromadné informační prostředky, texty tísňových informací, způsob ověření odvysílání tísňových informací, způsoby poskytování informací obyvatelstvu o skutečném ohrožení)
 - plán odstranění odpadů vzniklých při mimořádné události (přehled skládek, spaloven a jiných zařízení na likvidaci odpadů a nebezpečných odpadů)

Všechny plány konkrétních činností obsahují také rozdělení a určení odpovědnosti za jednotlivé úkoly.[3] Havarijní plán kraje se zpracovává pro řešení mimořádných událostí, které vyžadují vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu. Havarijní plán kraje se zpracovává v minimálně dvou vyhotoveních. Jedno vyhotovení havarijního plánu kraje se ukládá jako součást krizového plánu kraje pro jednání bezpečnostní rady kraje a krizového štábu kraje, druhé vyhotovení se ukládá na operačním a informačním středisku kraje. Hasičský záchranný sbor kraje předá složkám, správním úřadům a obcím, které plní úkoly z havarijního plánu kraje, výpisy z havarijního plánu

kraje pro rozpracování jejich činnosti pro případ vzniku mimořádných událostí. [7]

Havarijní plán kraje je zpracováván na základě zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, § 10, odst. 2, písm. d). Je to účelový dokument představující souhrn opatření k provádění záchranných a likvidačních prací, k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení vzniklé mimořádné události a k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí. Je určen zejména jako podklad pro řešení mimořádných událostí vyžadujících vyhlášení třetího popřípadě zvláštního stupně poplachu podle vyhlášky č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému ve znění pozdějších předpisů.

Je základním dokumentem kraje pro řešení mimořádných událostí v případě škodlivého působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. Havarijní plán kraje je určen k plánování a řízení postupu složek integrovaného záchranného systému a je závazným dokumentem pro všechny obce, správní úřady, právnické a fyzické osoby nacházející se na území kraje.

Úkolem havarijního plánování je určení rizik ohrožujících území kraje, získávání informací od právnických a podnikajících fyzických osob a od dotčených správních úřadů, zajištění podkladů od jednotlivých složek integrovaného záchranného systému a stanovení opatření k ochraně obyvatelstva. Cílem havarijního plánování je teoretická příprava a poskytnutí metodiky k zajištění připravenosti daného území na řešení mimořádných situací. Obsahem havarijního plánu kraje jsou údaje informačního a operačního charakteru, plány konkrétních činností, mapy, schémata rozmístění sil a prostředků, způsoby jejich nasazení a zásady účinného provádění záchranných a likvidačních prací.

Havarijní plán kraje zpracovává dle zákona 239/2000 Sb., § 10, odst. 5, Hasičský záchranný sbor kraje za použití analýzy vzniku mimořádných událostí a z toho vyplývajících ohrožení území kraje, podkladů poskytnutých právnickými osobami a podnikajícími fyzickými osobami, a podkladů poskytnutých dotčenými správními úřady, obecními úřady, jednotlivými složkami a ve spolupráci s nimi. Na zpracování dílčích částí havarijního plánu se podílí Krajský úřad kraje, Krajská veterinární správa, Krajská hygienická stanice, Policie ČR.

Všechny právnické a podnikající fyzické osoby uvedené v Havarijním plánu kraje se považují v souladu se zákonem 239/2000 Sb., § 23 odst.1 za právnické osoby a podnikající fyzické osoby zahrnuté krajským úřadem do havarijního plánu kraje a tyto mají všechna práva i povinnosti stanovené zákonem, hlavně bezplatně poskytnout a aktualizovat požadované podklady.

Havarijní plán je uložen na KOPIS HZS kraje. Z havarijního plánu kraje jsou každoročně aktualizovány výpisy pro obce s rozšířenou působností. [8]

Vnější havarijní plány

Na základě havárií, ke kterým došlo v 70. letech minulého století v zemích EU

(Flixborough, Seveso), přijala Rada směrnici č. 82/501/EEC (tzv. SEVESO direktiva). Jejím cílem bylo zavedení jednotné legislativy, týkající se prevence a připravenosti na závažné průmyslové havárie a zpracování a uplatňování vhodných opatření. Směrnice stanovuje povinnosti a postupy provozovatelů technologií a správních orgánů pro oblast závažných průmyslových havárií. Po zkušenostech z praxe byla tato směrnice zásadně novelizována formou vydání nové směrnice Rady č. 96/82/EC (tzv. SEVESO II direktiva nebo COMAH).

Vstup České republiky do EU znamenal povinnost zavést direktivy do legislativy. Stalo se tak v roce 1999 přijetím zákona o prevenci závažných havárií (aktuálně je to zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií) a příslušných prováděcích předpisů.

Podnik zařazený podle zákona o prevenci závažných havárií do skupiny B zpracovává bezpečnostní zprávu, plán fyzické ochrany objektu nebo zařízení a vnitřní havarijní plán. Na základě podkladů předaných provozovatelem stanoví krajský úřad zónu havarijního plánování, což je území v okolí objektu nebo zařízení, v němž krajský úřad uplatňuje požadavky havarijního plánování formou vnějšího havarijního plánu. Podle [8] zpracování vnějšího havarijního plánu zajišťuje krajský úřad podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

Vnější havarijní plány zpracovává HZS kraje podle vyhlášky č. 103/2006 Sb., o stanovení zásad pro vymezení zóny havarijního plánování a o rozsahu a způsobu vypracování vnějšího havarijního plánu. Vnější havarijní plán projednává bezpečnostní rada kraje nebo obce s rozšířenou působností a schvaluje hejtman kraje v souladu s § 11 písm. d) nebo starosta obce s rozšířenou působností v souladu s § 13 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o IZS, ve znění pozdějších předpisů.[8] Náležitosti vnějšího havarijního plánu stanovuje § 27 odst. 5 vyhlášky č. 328/2001 Sb. Provozovatel objektu nebo zařízení je povinen poskytnout písemné podklady pro stanovení zóny havarijního plánování a zpracování vnějšího havarijního plánu podle § 18 zákona č. 59/2006 Sb.[9]

Vnější havarijní plán obsahuje textovou část (údaje informativního a operativního charakteru a plány konkrétních činností) a grafickou část (mapy, grafy, schémata apod.). V případě řešení závažné havárie se podle směru nebo způsobu šíření dopadů unikající nebezpečné látky uplatňují ochranná opatření stanovená vnějším havarijním plánem - zejména plány konkrétních činností (vyrozumění, varování obyvatelstva, ukrytí obyvatelstva, záchranné a likvidační práce, evakuace osob, dekontaminace, monitorování, regulace pohybu osob a vozidel, traumatologický, zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti a další). Vnější havarijní plány jsou uloženy na KOPIS HZS kraje. Nejdůležitější informace ve formě operativních karet pro jednotlivé zdroje rizik (zejména zásobníky nebezpečných látek) má k dispozici příslušný velitel jednotky HZS kraje. [8]

Zařazení objektu do skupiny B

Zařazení objektu do skupiny A nebo B upravuje zákon č. 59/2006 Sb. Pro zařazení objektu nebo zařízení do skupiny A nebo skupiny B je určující minimální množství nebezpečných látek a sčítání poměrného množství nebezpečných látek, která jsou v objektu, nebo zařízení. Tabulka s konkrétními údaji o množství nebezpečných látek je uvedena v příloze č. 1 k zákonu č. 59/2006 Sb. [10]

Havarijní plán objektu

Provozovatel je povinen zpracovat vnitřní havarijní plán v součinnosti se zaměstnanci objektu nebo zařízení zařazeného do skupiny B a stanovit v něm opatření uvnitř objektu nebo zařízení při vzniku závažné havárie vedoucí ke zmírnění jejích dopadů. V úvodní části je uveden obsah, seznam všech částí plánu a jeho příloh, seznam a vysvětlení všech zkratk a definice základních pojmů použitých v plánu. Dále rozdělovník s dokumenty podepsaný všemi pracovníky odpovědnými za jednotlivé organizační celky (úseky), kterých se havarijní plán týká a dokument vyhláshující platnost havarijního plánu podepsaný ředitelem (vedoucím apod.) organizace. [1] V další části jsou uvedeny:

- Všeobecné informace o organizaci, typ organizace, název, vlastník, identifikace, adresa, kontaktní osoby a jejich spojení. Informace o místě, jako jsou geografické, geologické, demografické aj. údaje (zeměpisná délka a šířka, nadmořská výška, charakter okolní krajiny...)
- Stavební charakteristika budovy a její aktuální stav, technické zázemí (rozvody infrastrukturních sítí, systém komunikačních tras, sklady náhradních dílů a provozního materiálu)
- Charakter výroby, činnosti objektu
- Informace o zaměstnancích (celkový počet zaměstnanců, počty v jednotlivých směnách, profesní skladba, vzdělanostní struktura, speciální schopnosti, předpokládané počty klientů, návštěv a místa jejich výskytu)
- Systém dopravy a přepravy materiálu a surovin
- Postavení a vztahy k územnímu celku (populační centra, zástavba)
- Systém řízení bezpečnosti v objektu (organizace a předpisy)
- Grafické přílohy (organizační schéma objektu, organizační schéma řízení bezpečnosti objektu, plán objektu a okolí s vyznačením provozů a produktovodů, plán objektu a okolí s vyznačením hlavních dopravních a přepravních sítí, meteorologická, hydrogeologická a geologická mapa okresu a okolí podniku)
- Informace o zdrojích rizik a rizicích v objektu jako jsou údaje o nebezpečných látkách v objektu (vlastnosti, působení na organismus, normy a koncentrace, množství, zplodiny hoření a další), rozmístění zdrojů rizik - nebezpečných látek (provozy, sklady, zařízení), analýzy možných následků havárií nejzávažnějších zdrojů rizika, rozptylová studie
- Informace o stacionárních zdrojích rizik v okolí (umístění zdrojů rizik, zavedené postupy při vyhlásování poplachů při úniku látek z objektů v okolí, kategorizace potencionálních havárií vně objektu s vlivy na objekt, grafické přílohy)
- Organizace činnosti a systém řízení v případě ohrožení nebo vzniku havárie (povinnosti a úkoly řídicích pracovníků a záloh při vzniku a likvidaci havárie, štáb havarijního zásahu, mechanismy předávání informací na jednotlivých stupních v průběhu havárie, odpovědnost a úkoly zásahových složek objektu, odpovědnost a úkoly zásahových složek vnějších, záchranné práce a zdravotní aspekty činností při zásahu, operativní podpora a pomůcky, grafické přílohy)

- Komunikační systémy a prostředky (systém komunikace v rámci objektu a v epicentru havárie, systém komunikace s mimo-objektovými subjekty, komunikační prostředky a zařízení, aktualizace informací, grafické přílohy)
- Výstražné a varovné systémy a prostředky (mechanismus vyhlášení poplachu, mechanismus varování zaměstnanců a okolní veřejnosti, prostředky pro vyhlášení poplachů a varování, grafické přílohy)
- Školení, výcvik a modelová cvičení (lhůty, rozsah a obsah jednotlivých druhů školení a cvičení, systém hodnocení havarijní)
- Prostředky, zařízení a systémy pro záchranné a likvidační práce (uvnitř, vně objektu, grafické přílohy)
- Aktualizace a posuzování havarijního plánu (termíny pravidelné aktualizace, jiné posuzování)
- Scénáře a postupy při vzniku havárie (postupy k zastavení havárií, snížení jejich následků a ochraně osob pro jednotlivé předpokládané havarijní situace, postupy a činnosti při záchranných a likvidačních činnostech, shromaždiště pro poskytování pomoci a místa pro provádění speciální očisty, traumatologický plán, evakuační plán, grafické přílohy) [1]

Literatura

1. KRATOCHVÍLOVÁ, Dana. VYSOKÁ ŠKOLA BĀŇSKÁ. HAVARIJNÍ PLÁNOVÁNÍ: 1. část. Ostrava, 2002.
2. KRATOCHVÍLOVÁ, Dana. VYSOKÁ ŠKOLA BĀŇSKÁ. HAVARIJNÍ PLÁNOVÁNÍ: 2. část. Ostrava, 2002.
3. SMETANA, Marek, Danuše KRATOCHVÍLOVÁ ML. a Danuše KRATOCHVÍLOVÁ ML. Havarijní plánování. Vydání první. Brno: ComputerPress, 2010. ISBN 978-80-251-2-89-0.
4. BALOG, K. ZAPLETALOVÁ-BARTLOVÁ, I., SEVESO II., Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, Ostrava, 1998, ISBN 80-86111-20-2
5. Havarijní plánování. Praha 14 jinak [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.praha14jinak.cz/Zivotni-prostredi/Havarijni-planovani>
6. Krizové a havarijní plánování. Moravská Třebová [online]. 2008 – 2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.mtrebova.cz/mesto/bezpecnost-ve-meste/krizove-rizeni/krizove-a-havarijni-planovani>
7. Havarijní plánování. HZS Plzeňský kraj [online]. © 2010 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/havarijni-planovani.aspx>
8. Havarijní plánování. HZS Pardubický kraj [online]. © 2010 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://www.hzspa.cz/izsajpo/dokumentace_izs/havarijni_planovani.php
9. Plánovací dokumentace. Středočeská kraj [online]. © 2008 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/instituce/krizove-rizeni/planovaci-dokumentace/>
10. Příloha č. 1 k zákonu č. 59/2006 Sb. Eurochem [online]. © Copyright 2002-2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://www.eurochem.cz/EKOinfo/Zakon/59_2006/59_2006/59_2006_c13.htm

